

Valtion aluehallinnon uudistusta koskeva lainsäädäntöhanke

Tausta

Valtiovarainministeriö on pyytänyt lausuntoa valtion aluehallintouudistusta koskevasta hallituksen esityksestä 1.9.2024 mennessä.

Esitysluonnos sisältää ehdotuksen valtion aluehallintouudistukseen liittyvästä lainsäädännöstä. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki Lupa- ja valvontavirastosta, laki elinvoimakeskuksista sekä kehittämis- ja hallintokeskuksesta ja laki Ahvenanmaan valtionvirastosta. Lakiehdotukset sisältävät säännökset virastojen organisaatiosta, johtamisesta, tulosoajauksesta ja hallinnon järjestämisestä.

Uudistuksen tavoitteena on vahvistaa yhdenmukaista lupa- ja valvontakäytäntöä alueesta riippumatta ja sujuvoittaa lupaprosesseja.

Iin kunnan lausunto valtiovarainministeriölle valtion aluehallinnon uudistamista koskevasta lainsäädäntöhankeesta

Uudistuksen isot tavoitteet: lupaprosessien sujuvoittaminen ja yhden luukun toimintamallin edistäminen ovat hyviä ja kannatettavia. Iin kunta kuitenkin jo tässä vaiheessa korostaa ja edellyttää, että uudistus ei saa muuttaa kuntien ja valtion viranomaistehtävien toimivaltuuksia eikä muuttaa esimerkiksi kuntien kaavamonopolia tai lupien myöntämisen valtuuksia.

Elinvoimakeskusten ja lupa- ja valvontavirastojen toimipaikkojen alueelliset resurssit tulee olla suhteutettuna alueen tarpeisiin. Niiden tulee myös ottaa huomioon alueiden erityispiirteet ja kehityskaari. Pohjois-Suomen investointipotentiaali vuoteen 2035 mennessä on 76 miljardia euroa. Uudistus ei saa millään tavoin hidastaa tai vaarantaa investointipotentiaalin realisoitumista. Itseasiassa uudistuksen tulee enemmänkin tukea ja nopeuttaa investointien toteuttamista. Tämä on huomioitava erityisesti elinvoimakeskusten ja lupa- ja valvontaviraston alueellisissa resursseissa.

Jotta alueelliset erityispiirteet tulevat huomioiduksi, täytyy uudistuksessa ottaa huomioon se, että alueella on edelleenkin alueen kokonaisuuden, erityispiirteet sekä henkilöt tuntevia asiantuntijoita ja johtoa. Pitkäkestoiset ja monipuoliset, laajasti vaikuttavat hankkeet pitää jatkossakin hoitaa kokonaisuuksina, joustavasti eikä missään nimessä siilouttaen tai tarpeettomasti osittaen. Tämä on projektien etenemisen, vaikuttavuuden ja lopputulosten osalta olennaista. Alueella on pystyttävä pitämään jatkossakin fyysisiä eri asiantuntijat kokoavia neuvotteluja ja neuvottelijoiden on aidosti tunnistettava alueen toimintaympäristö. Resurssien on oltava riittävät ja alueen tarpeita vastaavat.

Valtion aluehallintouudistus vaatii vielä jatkotarkastelua. Elinvoimakeskusten osalta ehdotetun säätelyn suhdetta aluekehittämislaisissa määriteltyyn aluekehittämisen suunnittelujärjestelmään tulee avata. Esityksessä on kohtia, joissa eri toimijoiden roolit ja rajapinnat aluekehittämisessä ja elinvoiman edistämässä ovat epäselviä. Näitä on tarpeen tarkentaa.

Elinvoimakeskusten osalta ehdotetuissa tehtävissä (esim. yritys- ja elinkeinotoimintaan liittyvät tehtävät) on edelleen päällekkäisyyttä erityisesti kuntien elinkeinopalvelujen ja

työvoimaviranomaisten työnantajapalvelujen kanssa. Elinvoimakeskusten roolia tulee tältäkin osin tarkentaa. Elinvoimakeskusten roolina pitäisi olla erityisesti yritysten rahoitukseen liittyvät tehtävät.

Kaupungit ovat merkittäviä toimijoita alueiden ja koko maan kestävän kehityksen, kasvun ja kilpailukyvyn, asukkaiden hyvinvoinnin ja työllisyyden sekä elinympäristön laadun näkökulmista. Voimassa olevan aluekehittämislain mukaan aluekehittämisestä vastaavat kunnat ja maakuntien liitot. Tämän vuoksi on ollut valitettavaa, että aluehallintouudistuksen ohjaus- ja valmisteluryhmissä ei ole ollut kuntien eikä edes suurten kaupunkien edustusta. Ainoa paikka vaikuttaa on ollut vain muutamia kertoja kokoontunut neuvottelukunta, joka on ollut hyvin ministeriövetoinen ja lähinnä jälkikäteisinformoinnin foorumi.

Aluehallintouudistuksessa on hyvä mahdollisuus norminpurkuun ja lupaprosessien sujuvaan, nopeaan ja avoimeen prosessiin.

Elinvoimakeskusten, KEHA-keskuksen ja erilaisten verkostojen rooli työllisyysalueiden ohjaamisessa tulee minimoida ja koordinoita siten että ei synny keskenään ristiriitaisia ja päällekkäisiä ohjausmekanismeja.

Työvoimaviranomaisten järjestämislain mukaan ELY-keskukset käyvät vuotuiset seurantakeskustelut työllisyysalueiden kanssa. Lainsäädäntöesityksessä työllisyysalueiden seuranta ja tuloksellisuuden arviointi on määritetty Kehittämisen ja hallinnointikeskuksen tehtäväksi (§13). Alueellisen työllisyyden edistäminen on annettu elinvoimakeskusten tehtäväksi, mutta niillä ei käytössä muita keinoja kuin seurantakeskustelut työllisyysalueiden kanssa. Asetelma tuottaa todennäköisen riskin sille, että muodostuu useita eri tavoitteita antavia organisaatioita ohjaamaan työllisyysalueiden toimintaa, mikä kaventaa kuntien mahdollisuutta tehdä työllisyysaluekohtaisia vaikuttavia ratkaisuja työllisyyden hoidossa.

Jatkuvan oppimisen ELO-verkostojen toiminnassa on huomioitava, että työllisyysalueet tulevat tekemään ennakkointia oman toimintansa ja hankintojensa linjaamista varten. Myöskään tämän työryhmän ei tule lisätä työllisyysalueiden ohjausta kansalliselta tasolta.

Liikenteen osalta yksi muutos on se, että joukkoliikennetehtävät siirtyvät Traficomiin. Liikennejärjestelmän näkökulmasta tämä voi tulla haasteeksi, kun liikennejärjestelmän kehittäminen on osoitettu elinvoimakeskusten tehtäväksi. Yhteistyö Traficomien ja elinkeinokeskusten osalta kuntiin tulee ottaa tämän vuoksi erityisesti huomioon. Tähän on luotava toimivat yhteistyörakenteen Traficomien, elinvoimakeskusten ja alueen kuntien kanssa - erityisesti suurten kaupunkiseutujen joukkoliikenneviranomaisten mm. joukkoliikenteen hankintojen suhteen. Joukkoliikenne on perinteisesti ollut kuntien näkökulmasta aito osa koko kunnan ja kuntalaisten palveluliikennettä, jota on osittain hyödynnetty erityisesti pitkien etäisyyksien laajoissa kunnissa osana koulukuljetuksen ja muun palveluliikenteen järjestelyjä. Tämä mahdollisuus ja sen edellyttämä vuoropuhelu on säilytettävä.

Liikenteen kehittämisen osalta aluehallintouudistuksessa on hyvä varmistua siitä, että jatkossakin sille virastolle, jolla on tarvittava substanssiosaaminen ja resurssit alueidenkäytön suunnittelun ohjaamiseen liikenteen järjestämisen osalta, on myös laissa selkeästi osoitettu tehtävä alueidenkäytön suunnittelua ohjaavana tahona. Elinvoimakeskuksen yhtenä tehtävänä on liikennejärjestelmän toimivuus ja tältä osin sillä

tulisi olla selkeä toimivalta alueiden käytön suunnittelussa. Selkeys on tärkeää myös kunnille ja maakuntaliitoille, jotka omalla alueellaan vastaavat alueiden käytön suunnittelusta. Nämä muutokset tulee huomioida myös parhaillaan valmisteltavassa alueidenkäyttölain uudistustyössä elinvoimakeskusten tehtäviä määriteltäessä.

Uudistuksen myötä tulee kiinnittää huomiota tiedon liikkumiseen sujuvasti valtion ja kuntien tietojärjestelmien välillä, tiedonsiirtoon liittyviä haasteita ei tule jättää yksistään kuntien/kaupunkien ratkaistavaksi vaan ratkaisujen tulisi olla valtiotasoisia.

lin kunta edellyttää kaavoituksen ja maankäytön osalta, että uudistus ei saa tarkoittaa

- **valtion viranomaisten resurssien vähentymistä tai asiantuntijuuden huonontumista**
- **päätöksenteon monimutkaistumista tai pitkittymistä**
- **selvitystarpeen lisääntymistä**
- **epäselviä prosesseja tai epäselvää ohjeistusta**
- **valtionhallinnon siiloutumista siten, että päätöksentekoa tarvitaan lopulta kuitenkin useasta virastosta/viranomaiselta tai tarpeetonta hankkeiden osittamista**
- **asiantuntijoiden ja johdon alueellisen toimintaympäristön ja toimijoiden tuntemisen vähentymistä tai sujuvan ja nopean yhteistyön vaarantumista**